

klasiv. [Model of formation of professional competence of a future primary school teacher]. Navchannia i vykhovannia obdarovanoi osobystosti: teoriia ta praktyka. № 8. S. 94-101. [in Ukrainian]

8. Kontsepsiia NUSH. (2016). URL: <https://mon.gov.ua/tag/nova-ukrainska-shkola?tag=nova-ukrainska-shkola>. [in Ukrainian]

9. Bereka, V. Ye., Halas, A. V. (2018). Profesijna kompetentnist vchytelia pochatkovykh klasiv: navchalno-metodychnyj posibnyk dlia vchyteliv. [Professional competence of a primary school teacher: a teaching and methodological manual for teachers]. Kharkiv: Vyd-vo «Ranok». 496 s. [in Ukrainian]

10. Nakaz «Pro zatverdzhennia profesijnoho standartu za profesiiamy «Vchytel pochatkovykh klasiv zakladu zahal'noi serednoi osvity», «Vchytel zakladu zahal'noi serednoi osvity», «Vchytel z pochatkovoї osvity (z diplomom molodshoho spetsialista)» (2020) [Order «On approval of the professional standard for the professions «Primary school teacher of a general secondary education institution», «Teacher of a general secondary education institution», «Primary education teacher (with a junior specialist diploma)»]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20#Text2020> r. [in Ukrainian]

11. Nakaz MON «Pro zatverdzhennia profesijnoho standartu «Vchytel zakladu zahal'noi serednoi osvity» (2024)

[Order of the Ministry of Education and Science «On approval of the professional standard «Teacher of a general secondary education institution»]. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-profesiinoho-standartu-vchytel-zakladu-zahalnoi-serednoi-osvity> r. [in Ukrainian]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

МОЛНАР-ЧАТЛОШ Андрія Олександрівна – здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти, спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки Мукачівського державного університету.

Наукові інтереси: історія педагогіки, початкова освіта, професійна підготовка, професійна підготовка майбутніх учителів початкових класів.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

MOLNAR-CHATLOSH Andreia Oleksandrivna – graduate student in the third (educational and scientific) level of higher education, 011 Educational and pedagogical sciences program at Mukachevo State University.

Scientific interests: history of pedagogy, primary education, professional training, professional training of future primary school teachers.

Стаття надійшла до редакції 09.02.2025 р.

УДК 373.091.33:82:341.232:373.014.5(477)(045)

DOI: 10.36550/2415-7988-2025-1-217-373-377

БОНДАР Тамара Іванівна –

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки дошкільної,
початкової освіти та освітнього менеджменту
Мукачівського державного університету
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9484-9336>
e-mail: tamara_bondar@yahoo.com

ШКІЛЬНА ЛІТЕРАТУРНА ОСВІТА УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ: ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Стаття присвячена аналізу трансформаційних процесів у шкільній літературній освіті України в умовах євроінтеграції. Розглядаються інноваційні підходи до викладання літератури, зокрема компетентнісний підхід, інтерактивні технології, та інтеграція літератури з іншими дисциплінами. Проаналізовано особливості розвитку літературної освіти в контексті європейських тенденцій, зокрема: утвердження ідей демократизації та гуманізації навчання, розроблення оновлених освітньо-галузевих стандартів, переакцентування освітніх цілей на основі компетентнісного підходу, збагачення та осучаснення методичного інструментарію, інтегрування змісту, форм, методів і засобів навчання, впровадження відповідних суспільним запитам педагогічних технологій (пріоритет надається особистісно орієнтованим), широке застосування інформаційно-комунікаційних технологій. Пріоритетними тенденціями освіти XXI століття, зокрема літературної, є її глобалізація та інтернаціоналізація. Наголошено на впровадженні компетентнісного підходу, інтеграції української та світової літератури, використанню цифрових технологій у навчальному процесі. Автор зазначає на необхідності оновлення канону, розвитку критичного мислення учнів та підвищення кваліфікації педагогів відповідно до літературних європейських освітніх стандартів. Наведено фрагмент інтегрованого уроку української мови та літератури, який можна використовувати для формування комунікативної компетентності здобувачів освіти. Простежується використання методу проєктів, який спрямований на формування соціально значущих умінь працювати в команді, ставити цілі, планувати власну діяльність, здійснювати інформаційний пошук, ефективно працювати з інформацією. Увага приділена перспективам розвитку літературної освіти через співпрацю з міжнародними освітніми ініціативами та впровадження сучасних педагогічних технологій.

Ключові слова: шкільна літературна освіта, освітній процес, тенденції, національне відродження, євроінтеграція, сучасні виклики, інтеграція предметів, інноваційність, проєктна діяльність.

BONDAR Tamara Ivanivna –

Doctor of Pedagogical Sciences,
Professor of the Department of Pedagogy of Preschool,
Primary Education and Educational Management
of Mukachevo State University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9484-9336>
e-mail: tamara_bondar@yahoo.com

SCHOOL LITERARY EDUCATION IN UKRAINE IN THE PROCESS OF EUROPEAN INTEGRATION: INNOVATIVE APPROACHES AND DEVELOPMENT PROSPECTS

The article analyzes the transformational processes in school literary education in Ukraine in the European integration context. It examines innovative approaches to teaching literature, particularly the competency-based approach, interactive technologies, and the integration of literature with other disciplines.

The study explores the specific features of literary education development in the context of European trends, including the promotion of democratization and humanization in education, the development of updated educational standards, the shift in educational goals towards a competency-based approach, the enrichment and modernization of methodological practices, the integration of content, forms, methods, and means of teaching, and the implementation of pedagogical technologies that meet societal demands (focusing on student-centered approaches). Additionally, the broad application of information and communication technologies is highlighted.

The article also emphasizes globalization and internationalization as key trends in 21st-century education, particularly in literary studies. It underlines the importance of implementing a competency-based approach, integrating Ukrainian and world literature, and utilizing digital technologies in the learning process. The author stresses the necessity of updating the literary canon, fostering students' critical thinking, and enhancing teachers' qualifications in line with European literary education standards.

A sample of an integrated Ukrainian language and literature lesson is provided, which can be used to develop students' communicative competence. The article also highlights the project-based learning method, aimed at fostering socially significant skills such as teamwork, goal-setting, activity planning, information retrieval, and effective information processing.

Special attention is given to the prospects for literary education development through collaboration with international educational initiatives and the implementation of modern pedagogical technologies.

Key words: school literary education, teaching and learning, trends, national revival, European integration, modern challenges, subject integration, innovation, project-based learning.

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Важливою складовою інтеграції України в контексті сьогодення є входження національної системи освіти до Європейського освітнього простору. Україна, ставши незалежною державою, отримала імпульс до переосмислення свого минулого, національного відродження і вільного соціально-економічного, інтелектуального та культурного розвитку. Змінилася і освітня парадигма відповідно до вимог часу та потреб суспільства. Сучасна літературна освіта України формується під впливом двох потужних чинників – євроінтеграційних реформ і війни з російською федерацією. Це спонукає до створення нових підходів, які не лише забезпечують якісне навчання, а й виховують свідомих, культурно й національно ідентифікованих громадян, здатних критично мислити та відстоювати демократичні цінності.

Викликом є гармонізація української системи освіти, зокрема і літературної, з європейськими орієнтирами, закріпленими в стратегічних документах ЄС у сфері освіти та культури. Європейський вибір України підтверджує Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом (2014), а також численні угоди, заяви і політичні кроки, які характеризують вектор розвитку нашої держави. Підписанням Угоди про асоціацію з ЄС у 2014 р. Українська держава взяла на себе зобов'язання сприяти розвитку європейського співробітництва в галузі освіти, навчання та молодіжної політики з метою поліпшення взаєморозуміння, активізації між-культурного діалогу й поглиблення знань щодо відповідних культур із урахуванням культурного та мовного розмаїття [11]. Важливою складовою інтеграції України є входження національної системи освіти до Європейського освітнього простору.

Нам імponує думка В. Кременя, який розглядаючи питання формування освітньої політики України в контексті вимог ХХІ століття, наголошує, на тому що освіта – це складна, багаторівнева система, яка розвивається, видозмінюється під впливом часових, соціальних і багатьох інших чинників. Під час модернізації

національної освіти нам треба враховувати інтеграційні процеси в європейській і світовій освіті [6, с. 160].

Курс України на євроінтеграцію та прагнення долучитися до Європейського освітнього простору ще більше посилює актуальність цього дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасний реформаторський рух у європейському освітньому просторі, як масштабне явище, привертає увагу багатьох дослідників. Науковці зазначають, що розвиток українського суспільства в умовах євроінтеграції вимагає від системи освіти глибинних перетворень, спрямованих на формування творчої особистості, здатної до розв'язання питань політичного, соціального та економічного характеру [5, с. 8]. Основні особливості впливу європейського вектору державного розвитку на освіту в Україні окреслено в наукових розвідках О. Глушко, Б. Гуменюк, Н. Дічек, О. Локшиної [9] тощо. У працях з історії педагогіки й методики навчання української літератури Л. Березівської [1], Т. Яценко [11] та ін. відображені проблеми удосконалення шкільних програм на різних етапах розвитку освітньої системи України та у взаємозв'язку з європейськими тенденціями. Цінними для нашого дослідження є спостереження Ю. Ковбасенко [3] за формуванням шкільного літературного канону в українських школах.

Мета статті – проаналізувати європейські тенденції розвитку шкільної літературної освіти та визначити шляхи модернізації українських освітніх практик на основі інтегрованого та компетентнісного підходів.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасних умовах літературна освіта в Україні та в країнах ЄС відіграє важливу соціальну та загальнокультурну роль. Саме гуманітарна освіта, дає змогу перебувати і розвиватися на кількох культурних рівнях: на рівні етнічної, національної культури, культури окремої країни, а також мати доступ до світових культурних процесів [2, с. 24]. Пріоритети загальноєвропейської освіти полягають у наданні молодому поколінню знань про спільну європейську спадщину та практичних умінь

адаптуватись до життя й навчання, бути мобільним та соціально здібними, здатними до комунікації та захисту своїх прав.

Для сучасної літературної освіти виокремлюємо такі особливості розвитку в контексті європейських тенденцій: утвердження ідей демократизації та гуманізації навчання; розроблення оновлених освітньо-галузевих стандартів; переакцентування освітніх цілей на основі компетентнісного підходу; збагачення та осучаснення методичного інструментарію; інтегрування змісту, форм, методів і засобів навчання; упровадження відповідних суспільним запитам педагогічних технологій (пріоритет надається особистісно орієнтованим); широке застосування інформаційно-комунікаційних технологій. Пріоритетними тенденціями базової освіти XXI століття, зокрема літературної, є її глобалізація та інтернаціоналізація.

Європейські системи освіти приділяють значну увагу інтеркультурному діалогу, гнучкій системі добору текстів, формуванню критичного мислення та читацької автономності учнів. Українські реформи, запровадження нових стандартів, компетентнісних програм та інтегрованих курсів, а також залучення ІКТ, медіаосвіти та проектних методів навчання узгоджуються з цими європейськими підходами. Це підтверджує тенденцію до гармонізації українського освітнього простору з європейським, що, у перспективі, сприятиме підвищенню якості літературної освіти, розвитку міжнародної співпраці, академічної мобільності, а також формуванню спільного освітнього середовища, заснованого на спільних цінностях і культурному діалозі.

Варто зацентрувати увагу на впровадженні інтегрованих курсів в контексті європейських тенденцій. Актуальність впровадження інтегрованого підходу в системі шкільної літературної освіти зумовлена новими соціальними викликами та освітніми завданнями, визначеними в Концепції «Нова українська школа» (2016), Законі «Про повну загальну середню освіту» (2020), Державному стандарті базової середньої освіти (2020). Оскільки інтеграція змісту освіти, зокрема й гуманітарної, стає одним із пріоритетних напрямів у розвитку сучасної української школи в контексті її модернізації, йдеться про здійснення міжпредметної взаємодії не лише на основі вивчення «Української літератури» чи «Зарубіжної літератури» як окремих шкільних предметів, а й під час реалізації інтегрованих курсів, зокрема внутрішньогалузевих мовно-літературних і міжгалузевих літературно-мистецьких.

Цінними для нашого дослідження є зарубіжні освітні практики. Особлива увага була приділенакладам освіти, що знаходяться у Швеції, Нідерландах, Фінляндії, оскільки ці країни демонструють інноваційний підхід до навчання та відданість принципам демократії в освітньому процесі. Проводячи аналіз окремих зарубіжних освітніх систем, констатуємо, що навчальна дисципліна «художня література» не вивчається окремо, а інтегрована в мовний курс. У такій інтеграції є сенс, адже вивчення мови на матеріалі літературного твору має свої вагомі переваги.

Типове вивчення англійської мови в середньому класі американської школи відбувається таким чином: протягом тижня (уроки щодня) вивчається один літературний твір, його текст детально аналізується, особливо в граматичному та стилістичному планах, вивчаються виразальні змістоформові, мовні, композиційні прийоми, а також засоби творення характеру персонажів (елементи психології). І обов'язково пишеться есе, яке ретельно аналізується.

Варто зазначити, що в цих країнах можлива така інтеграція, адже в них є вже сформована нація. Україна знаходиться в процесі формування української політичної нації, для нас література є потужною націєтворчою силою.

Інтеграція в літературній освіті, на думку ідеологів НУШ [4], реалізується в рамках системного підходу як от, зокрема: фактор розвитку освітніх систем; різновид наукової інтеграції, що здійснюється в рамках педагогічної теорії та практики; вища форма відображення єдності цілей, принципів, змісту, форм організації процесу навчання та виховання; процес і результат взаємодії структурних елементів змісту освіти, що супроводжується підвищенням системності та спрямованості знань учнів; цілеспрямоване об'єднання, синтез відповідних навчальних дисциплін у самостійну систему, спрямовану на забезпечення цілісності знань та вмінь; організація процесу пізнання, за якою учні можуть використовувати шкільні знання й уміння в реальних життєвих ситуаціях тощо.

Шкільна літературна освіта відзначається інтеграцією в інноваційне середовище, що вимагає від педагогів та здобувачів освіти переходу від традиційних методів до сучасних технологій вивчення літератури. Інтегрований підхід надзвичайно актуальний у базовій освіті, де діти, завдяки особливостям сприйняття світу та мислення, природньо готові до засвоєння інтегрованого змісту навчання.

Застосування інтегрованого підходу до вивчення літератури, на нашу думку, є не тільки доречним, а й ефективним, оскільки на основі літературних творів відразу вибудовується методична модель їх вивчення, а для практичної апробації форм, методів, технологій навчання є програмні тексти українського письменства для здобувачів освіти базової школи. Таким чином, інтегрований курс характеризують цілісність, системність, багаторівневість літературних, літературознавчих і літературно-критичних знань і водночас універсалізація практичних умінь аналізувати й інтерпретувати художній твір, а також естетичні й логічні виміри літератури й методичний інструментарій, що дає можливість орієнтуватися в сучасних тенденціях розвитку літератури й моделювати різноманітні алгоритми сприйняття й осмислення текстів, розвивати критичне мислення, емоційний інтелект і зв'язне мовлення учнів. Найчастіше поєднуються такі предмети, як: література – історія, література – мистецтво. Як показує практика, вивчення літератури у школі тісно пов'язано з історією [8, с. 51].

Логіка нашого дослідження дозволяє проілюструвати приклад інтегрованого уроку української мови та літератури, який ефективно впливає на формування комунікативної компетентності учнів. Урок української літератури на тему «Колоритні образи драми «Наталка Полтавка» І. Котляревського». Образ Наталки як уособлення найкращих рис української жінки» (9 клас), на якому, використовували англійську та українську лексику, щоб схарактеризувати образ та вчинки Наталки Полтавки. На уроках української літератури досить часто використовують інсценізації для того, щоб зацікавити учнів не тільки біографією, а й творами письменника, на яких реалізується інтегративний підхід (з мовою, з музикою, з етнографією). Зокрема до уроків за п'єсою І. Котляревського «Наталка Полтавка» (9 клас), за п'єсою І. Карпенка-Карого «Сто тисяч» (8 клас), учні готують і ставлять уривок з цієї п'єси.

Нами в контексті дослідження було виокремлено ще одну тенденцію, а саме використання інтерактивних методів та проєктної діяльності в межах літературної освіти. Педагоги-практики вказують на те, що в умовах реалізації стратегічних завдань літературної освіти, зокрема формування предметної та ключових компетентностей, наскрізних умінь учнів у закладах загальної середньої освіти, останнім часом значної популярності набув метод проєктів, спрямований на формування соціально значущих умінь працювати в команді, ставити цілі, планувати власну діяльність, здійснювати інформаційний пошук, ефективно працювати з інформацією. Аналіз наукових підходів до визначення поняття «метод проєктів» свідчить про надзвичайну різноманітність його тлумачення, проте домінують у всіх визначеннях є суб'єктна поведінка здобувачів освіти, їхня навчальна діяльність упродовж усіх етапів реалізації методу. Діяльнісний характер методу й визначає його потенційні можливості. Метод проєктів – це інструмент формування компетентного мовця, його творчих здібностей, самостійності, креативності, підготовки до професійної діяльності [7, с. 75]. У традиційній дидактиці проєктне навчання здебільшого розглядалося як один із методів навчання для учнів старших класів та студентів [8, с. 52]. У Концепції НУШ він є складовою частиною освітнього процесу на всіх його рівнях [4]. В основі такого навчання літератури – формування читацької компетентності учнів на основі самостійної або групової роботи над проєктом за мотивами художнього твору та його презентація. Варто зазначити, що частково метод проєктів інтегровано у в практику вітчизняних закладів освіти із навчальних закладів Нідерландів [10, с. 123]. Проєкти часто мають інтердисциплінарний характер, дозволяючи учням інтегрувати знання з різних предметів для вирішення конкретних завдань. Такий підхід допомагає їм бачити ширший контекст своїх знань і зрозуміти, як теоретичні знання можна застосувати в реальних життєвих ситуаціях.

Проєктна діяльність учнів охоплює весь період вивчення художнього твору. Вчитель заздалегідь ставить проєктне завдання, організовує роботу над

ним, акцентує на складових елементах, які допоможуть учням якісно виконати творчий продукт і презентувати його. Основні види проєктів з літератури: інформаційно-пізнавальні; аналітичні; творчі. Форми їх виконання: індивідуальна; у малих групах; за участі учнів усього класу. Проєктна діяльність учнів відбувається на уроках української літератури та є складовою частиною їхньої самостійної домашньої роботи.

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Таким чином, участь України у міжнародних програмах значно розширює можливості європейського діалогу та сприяє поглибленню співробітництва із Європейським Союзом засобами культури та освіти. Успіхи літературної освіти забезпечують розвиток її в пріоритетних напрямках, що відповідають загальносвітовим трендам. Шкільна літературна освіта України в умовах євроінтеграції переживає важливий етап трансформації, спрямований на гармонізацію з європейськими стандартами та впровадження інноваційних методик. Цей процес містить оновлення змісту навчальної програми, впровадження компетентнісного підходу, цифровізацію навчання та активне використання міждисциплінарних зв'язків. Перспективи розвитку літературної освіти в умовах євроінтеграції ми вбачаємо в оновленні літературного канону (включення сучасних українських авторів, які відображають новітні реалії, зокрема, літератури про війну, міграцію, національну ідентичність); розвитку критичного читання та інтеграції літературного процесу; підготовці майбутніх фахівців через міжнародні стадії, освоєння новітніх методик викладання; співпраці з європейськими освітніми ініціативами (обмін досвідом з іміджем європейських країн щодо викладання літератури, впровадження міжнародних програм) тощо.

Через упровадження цих умов літературна освіта поступово адаптується до сучасних європейських тенденцій, зберігаючи національну ідентичність та розширюючи освітні можливості для учнів. Це створить перспективи для формування нової генерації свідомих читачів, критичних мислителів та творчих особистостей.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Березівська Л. Реформування шкільної освіти в Україні у XX столітті: монографія. Київ. 2008. 406 с.
2. Клочек Г. Вища літературна освіта в контексті Болонського процесу. *Українська мова і література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах*. 2005. № 9-10. С. 100–127.
3. Ковбасенко Ю. Про перспективні напрями розвитку літературної освіти в Україні та шляхи підвищення її ефективності *Зарубіжна література в навчальних закладах*. 2012. №1. С. 2–8.
4. Концепція НУШ. 2016 р. URL: <https://mon.gov.ua/tag/nova-ukrainska-shkola?tag=nova-ukrainska-shkola>.
5. Копейцева Л., Шаров С. Використання електронного підручника зі шкільного курсу української літератури. *Zbiór artykułów naukowych. Konferencji Międzynarodowej NaukowoPraktycznej «Filologia, socjologia i kulturoznawstwo. Nowoczesne badania podstawowe i*

stosowane». Warszawa: Sp. z o.o. «Diamond trading tour». 2017. С. 8–11.

6. Кремень В. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти: Стратегія. Реалізація. Результати К. Грамота, 2005. 448 с.

7. Кузнецова О., Одарченко В. Метод проєктів – сучасна технологія навчання в умовах Нової української школи. VIRTUS. 2017. № 14. С. 74–77.

8. Лаврова А. Метод проєктів на уроках української літератури в старших класах. *Молодий вчений*. 2021. № 4 (92). С. 50–53.

9. Локшина О. Забезпечення якості вищої освіти в умовах європеїзації України. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика* (Серія: педагогічні науки). Випуск № 3–4 (56–57). 2018. С. 127–132.

10. Моделивання компетентнісної професійної освіти в контексті євроінтеграції : монографія [Електронне видання] / кол. авт ; за заг. ред. проф. Н. П. Волкової. Дніпро : Університет імені Альфреда Нобеля, 2021. 356 с.

11. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text.

12. Яценко Т. Компетентнісно орієнтована шкільна літературна освіта: до проблеми впровадження. Теоретична і дидактична філологія : зб. наук. пр. Переяслав-Хмельницький. 2012. Вип. 13. С. 54–58.

REFERENCES

1. Berezivska, L. (2008). Reformuvannya shkilnoi osvity v Ukraini u XX stolitti [Reforming school education in Ukraine in the 20th century]: monohrafiia. Kyiv. 406 s. [in Ukrainian]

2. Klochek, H. (2005). Vyscha literaturna osvita v konteksti Bolonskoho protsesu. [Higher literary education in the context of the Bologna process]. Ukrainska mova i literatura v serednikh shkolakh, himnaziakh, litseiakh ta kolehiumakh. № 9-10. S. 100–127. [in Ukrainian]

3. Kovbasenko, Yu. (2012). Pro perspektyvni napriamy rozvytku literaturnoi osvity v Ukraini ta shliakhy pidvyshchennia yii efektyvnosti [On promising directions for the development of literary education in Ukraine and ways to increase its effectiveness]. Zarubizhna literatura v navchalnykh zakladykh. №1. S. 2–8. [in Ukrainian]

4. Kontseptsiiia NUSH. (2016). URL: <https://mon.gov.ua/tag/nova-ukrainska-shkola?&tag=nova-ukrainska-shkola>. [in Ukrainian]

5. Kopieitseva, L., Sharov, S. (2017) Vykorystannia elektronnoho pidruchnyka zi shkilnoho kursu ukrainskoi literatury. [Using an electronic textbook for the school course of Ukrainian literature]. Zbiór artykułów naukowych. Konferencji Międzynarodowej NaukowoPraktycznej «Filologia, socjologia i kulturoznawstwo. Nowoczesne badania podstawowe i stosowane». Warszawa: Sp. z o.o. «Diamond trading tour». S. 8–11. [in Ukrainian]

6. Kremen, V. (2005). Osvita i nauka v Ukraini – innovatsiini aspekty: Stratehiia. Realizatsiia. Rezultaty [Education and science in Ukraine – innovative aspects: Strategy. Implementation. Results] K. Hramota. 448 s. [in Ukrainian]

7. Kuznetsova, O., Odarchenko, V. (2017). Metod proektiv – suchasna tekhnolohiia navchannia v umovakh Novoi ukrainskoi shkoly [Project method – modern learning technology in the context of the New Ukrainian School]. VIRTUS. № 14. S. 74–77. [in Ukrainian]

8. Lavrova, A. (2021). Metod proektiv na urokakh ukrainskoi literatury v starshykh klasakh [The project method in Ukrainian literature lessons in high school.] Molodyi vchenyi. № 4 (92). S. 50–53. [in Ukrainian]

9. Lokshyna, O. (2018). Zabezpechennia yakosti vyshchoi osvity v umovakh yevropeizatsii Ukrainy [Ensuring the quality of higher education in the context of the Europeanization of Ukraine] Neperervna profesiina osvita: teoriia i praktyka (Serii: pedahohichni nauky). Vypusk № 3–4 (56–57). S. 127–132. [in Ukrainian]

10. Modeliuvannia kompetentnisnoi profesiinoi osvity v konteksti yevrointehratsii. monohrafiia (2021). [Modeling of Competency-Based Vocational Education in the Context of European Integration: Monograph [Electronic Edition] / kol. avt ; za zah. red. prof. N. P. Volkovoi. Dnipro : Universytet imeni Alfreda Nobelia. 356 s. [in Ukrainian]

11. Uhoda pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu, z odniiei storony, ta Yevropeiskym Soiuzom, Yevropeiskym spivtovarystvom z atomnoi enerhii i yikhniymi derzhavamy-chlenamy, z inshoi storony [Association Agreement between Ukraine, of the one part, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their Member States, of the other part]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text. [in Ukrainian]

12. Yatsenko, T. (2012). Kompetentnisno oriiientovana shkilna literaturna osvita: do problemy vprovadzhennia. [Competency-oriented school literary education: the problem of implementation]. Teoretychna i dydaktychna filolohiia : zb. nauk. pr. Pereiaslav-Khmelnytskyi. Vyp. 13. S. 54–58. [in Ukrainian]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

БОНДАР Тамара Іванівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки дошкільної, початкової освіти та освітнього менеджменту Мукачівського державного університету.

Наукові інтереси: тенденції розвитку інклюзивної освіти, тенденції розвитку студентського самоврядування, шляхи підвищення рівня іншомовної комунікативної компетенції студентів, методика викладання англійської мови для всіх вікових груп, особливості менеджменту вищої освіти, професійний розвиток педагогічних працівників.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

BONDAR Tamara Ivanovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor of the Department of Pedagogy of Preschool, Primary Education and Educational of Management Mukachevo State University.

Scientific interests: trends in the development of inclusive education, trends in the development of student self-government, ways to improve the level of foreign language communicative competence of students, methods of teaching English for all age groups, features of higher education management, professional development of teaching staff.

Стаття надійшла до редакції 09.02.2025 р.